

УДК 330.332.01

Коковіхіна О.О.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління державними
і корпоративними фінансами**Українського державного університету залізничного транспорту***Захарчук В.Ю.***магістр**Українського державного університету залізничного транспорту*

ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

АНОТАЦІЯ

Стаття визначає сутність економічної категорії «інвестиційна безпека держави». Зазначено, що до складу інвестиційної безпеки входять податкова, інноваційна, грошово-кредитна, бюджетна, страхова, фінансова безпека та безпека суб'єктів господарювання. Досліджено визначення інвестиційної безпеки держави, яке перебуває у двох площинах, а саме як певне економічне положення держави та окреме середовище здійснення інвестиційної безпеки. Доведено, що така безпека держави, як інвестиційна, залежить від багатьох чинників впливу, а не лише від соціально-економічного.

Ключові слова: інвестиційна безпека держави, показники інвестиційної безпеки, чинники інвестиційної безпеки, інвестиційні ресурси, фінансова безпека, інвестиційні ризики.

АННОТАЦИЯ

Статья определяет сущность экономической категории «инвестиционная безопасность государства». Указано, что в состав инвестиционной безопасности входят налоговая, инновационная, денежно-кредитная, бюджетная, страховая, финансовая безопасность и безопасность субъектов хозяйствования. Исследовано определение инвестиционной безопасности государства, которое находится в двух плоскостях, а именно как определенное экономическое положение государства и отдельная среда осуществления инвестиционной безопасности. Доказано, что такая безопасность государства, как инвестиционная, зависит от многих факторов влияния, а не только от социально-экономического.

Ключевые слова: инвестиционная безопасность государства, показатели инвестиционной безопасности, факторы инвестиционной безопасности, инвестиционные ресурсы, финансовая безопасность, инвестиционные риски.

ANNOTATION

This article focuses on the definition of the essence of the economic category "investment security of the state". It is noted that in the investment security, as a subsystem of financial security are: tax, innovation, monetary, budget, insurance, financial security and security of economic entities. The definition of "investment security of the state" is investigated, which is found in two aspects: as a certain economic situation of the state and as a separate environment for the implementation of investment security. It is proved that such a security of the state as an investment security depends on many factors of influence, and not only on the socio-economic.

Key words: investment security of the state, indicators of investment security, factors of investment security, investment resources, financial security, investment risks.

Постановка проблеми. Нині об'єктивні умови сучасності зумовлюють становище, коли в організації економічної системи держави безпосередню роль відіграють чинники її інвестиційної безпеки. Крім того, поліпшення пристроїв регулювання безпеки інвестиційної діяльності та інвестиційної активності на загальнодержавному рівні є важливою умовою виходу країни з кризового стану. Дослідження проблематики

інвестиційної безпеки на рівні держави зумовлює актуальність статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення інвестиційної безпеки розглядалися в наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них слід назвати таких, як О.І. Барановський, О.К. Малютін, Т.Н. Манасерян, В.П. Гордієнко, А.М. Сундук, А.І. Сухоруков, З.В. Герасимчук, В.І. Кириленко, Р.В. Бузин, С.В. Васильчак, В.П. Гордієнко, В.І. Мунтіян. Праці цих вчених дають відповіді на безліч питань щодо сутності поняття інвестиційної безпеки, її структури, напрямів дослідження, факторів впливу та методичних принципів оцінювання. Однак є чимала кількість питань, що продовжують бути недостатньо висвітленими, а отже, вимагають продовження дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Оскільки дослідженню економічної безпеки держави присвячена чимала кількість наукових робіт, то логічно є необхідність науково-теоретичного підтвердження сутності інвестиційної безпеки держави. Питання фінансової складової інвестиційної безпеки необхідно вирішувати в різних аспектах, насамперед теоретичному та методичному.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретичне обґрунтування системи інвестиційної безпеки держави як складової фінансової безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційна безпека держави дотримується шляхом стабільності граничної норми інвестування, завдяки якій відбувається відтворення основного капіталу, підтримується безпечний рівень екологічних параметрів, зберігаються природні ресурси, усуваються депресивні явища в державі, забезпечується максимальний ріст ВВП на рівні соціально-економічного розвитку, збільшується конкурентоспроможність економіки, створюються стратегічні резерви.

Інвестиційна безпека є сукупністю нормативно-правових, соціальних та екологічних умов, що визначають тип і динаміку відтворювального процесу та забезпечують надійність відшкодування й ефективність використання вкладеного капіталу [1].

Занадто лаконічно характеризує інвестиційну безпеку С.З. Мошенський, який вважає, що вона є таким рівнем інвестування економіки, який забезпечує її розширене відтворення, раціональну реструктуризацію та модернізацію [2].

І.Б. Калашников розглядає інвестиційну безпеку відтворення соціально-економічної системи як гарантований перебіг інвестиційних процесів окремих господарюючих суб'єктів, загальногосподарських інвестиційних потоків, адаптацію інвестиційних інститутів до нових умов відповідно до нових тенденцій та напрямів розвитку [3].

На думку В.І. Кириленка, інвестиційна безпека – це процес забезпечення стану інвестиційної сфери як системи економічних відносин щодо руху інвестицій, за якого економіка здатна досягти рівня інвестиційних ресурсів для забезпечення сталого розвитку та підтримувати його, зростання конкурентоспроможності національної економіки й добробуту населення [4]; спроможність підтримувати виробничі нагромадження й капітальні вкладення на рівні, що гарантують необхідні темпи розширеного відтворення, реструктуризацію та технологічне переозброєння економіки; процес, спрямований на досягнення такого стану, за якого економіці країни, регіону, галузі властиві такі характеристики, як стійке економічне зростання, соціально-економічна стабільність та нейтралізація внутрішніх і зовнішніх (глобалізаційних) загроз [5].

А.В. Сундук стверджує, що інвестиційна безпека визначається можливістю нагромадження ресурсів або капітальних вкладень. За належного його рівня підвищується капіталовіддача функціонування секторів економіки, зростають темпи розширеного відтворення та технологічного переозброєння економіки [6].

Л.С. Орлов зводить інвестиційну безпеку до здатності національної економічної системи ефективним чином самостійно відтворювати інвестиційний процес, передбачаючи перш за все підтримання конкурентоспроможності країни у світовому співтоваристві. При цьому значущість інвестиційної безпеки він визначає з огляду на необхідність мати постійно поповнюваний інвестиційний ресурс, нарощування капіталізації фондового ринку [7].

Р.В. Бузин є прибічником синтезу двох концептуальних підходів до дослідження інвестиційної безпеки національної економіки, а саме шляхом виявлення та нівелювання наявних загроз, завдяки створенню структури національного господарства, що має запас міцності. На його думку, інвестиційна безпека – це сукупність економічних відносин, що виникають щодо якості, масштабів, напрямів та форм інвестиційної діяльності, що мають на меті забезпечення стабільності, стійкості та незалежності інвестиційного циклу в масштабах країни, формування відкритих та легітимних інвестицій-

них відносин, ефективної структури власності та диверсифікації джерел фінансування інвестиційної діяльності [8].

Представник вірменської школи економічної безпеки Т.Н. Манасерян конкретизує визначення сутності інвестиційної безпеки як такого стану всіх елементів інвестиційної системи та її інститутів, за якого забезпечуються гарантований захист і гармонійний та соціально орієнтований розвиток економічної та фінансової систем, а також усієї сукупності фінансових відносин і процесів в країні, готовність та спроможність інститутів інвестиційної системи в рамках проведення інвестиційної політики створювати механізми реалізації, захисту інтересів і розвитку вітчизняної економіки та фінансів [9].

Підсумовуючи вищесказане, формуємо власне визначення інвестиційної безпеки: комплекс правових, економічних і соціальних умов, що підтримують гарантію відшкодування вкладів та їх максимальну ефективність.

В літературі існують кілька наукових підходів до оцінювання рівня інвестиційної безпеки держави, які відрізняються врахуванням особливостей об'єктів оцінювання та змістом показників.

Інвестиційна безпека держави перебуває у двох площинах:

1) характеризується певним середовищем здійснення інвестиційної діяльності та формується під впливом інвестиційного потенціалу, інвестиційного клімату та інвестиційних ризиків;

2) характеризується певним економічним станом держави та формується під впливом результатів інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання загалом та їх інвестиційної безпеки зокрема.

Інвестиційна безпека держави, як і решта соціальних та економічних явищ, залежить від певних чинників впливу, таких як економічні, політичні, науково-технічні, соціально-демографічні, природно-географічні та екологічні (табл. 1).

Для орієнтації на досягнення інвестиційної безпеки як підсистеми фінансової безпеки необхідно реалізувати такі напрями:

– створення ринкових та економічних умов для інвестування відтворення основних фондів, модернізації та інноваційного нагромадження основного капіталу;

– формування стійкої інституціональної структури, що забезпечує стабільні умови виконання організаційно-управлінських функцій;

– трансформування структури економіки держави для переходу на випуск наукоємної продукції;

– створення надійних фінансових умов для забезпечення стійкого інвестування інноваційних проектів, зокрема шляхом залучення нових джерел фінансування;

– вибір надійних законодавчо-правових механізмів захисту прав приватних та іноземних інвесторів;

Таблиця 1

Чинники впливу на інвестиційну безпеку держави

Чинники	Сфера впливу
Політичні	Законодавство у сфері господарювання, політична стабільність, рівень корупції та криміналізації, інтегрованість у світове суспільство.
Економічні	Показники ВВП, галузева структура господарського комплексу, рівень інфляції та монополізації, зовнішній та внутрішній державний борг, ринкова інфраструктура.
Науково-технічні	Рівень інноваційної політики держави та активності підприємств щодо залучення нанотехнологій.
Соціально-демографічні	Демографічний та трудовий потенціал, рівень безробіття, міграція та еміграція населення, інфраструктура.
Екологічні та природно-географічні	Забруднення навколишнього середовища, географічне положення, ресурсне-природний потенціал, кліматичні умови, рівень екологізації держави.

– формування системи страхування інвестиційної діяльності;
 – раціоналізація податкових відрахувань, передбачених чинним законодавством [11].

Значимим компонентом аналізу інвестиційної безпеки держави є аналіз загроз, як внутрішніх (положення банківської системи, фінансових ринків, технологічний рівень виробництва основних галузей економіки, ступінь зносу основних виробничих фондів), так і зовнішніх, що визначаються положенням зовнішніх світових ринків та сучасних ринкових тенденцій.

Влітку та на початку осені 2015 року на міжнародному фінансовому ринку склалась досить складна й нестабільна ситуація, пов'язана насамперед з трьома значними падіннями фондового ринку Китаю та неочікуваною девальвацією китайської національної валюти (юаня). Це негативно позначилось на національній економічній безпеці. Девальвація зарубіжної валюти призвела до знецінення вітчизняної грошової одиниці, зростання цін на товари першої необхідності та зниження життєвого рівня населення [10].

На рівень інвестиційної безпеки чималий вплив мають зовнішньоторгові відносини, а саме відносини з країнами ЄС. Продукція, що експортується, має сировинну та напівсировинну спрямованість, тому фінансування іноземних інвесторів припадає переважно на експортно орієнтовні підприємства. Навіть вартість капіталу, що поступає в Україну, перевищує рівень, за якого кредитують у більшості розвинутих країнах світу, що пов'язане зі ступенем ризикованості.

Банківська система також посідає чимале місце у забезпеченні інвестиційної безпеки держави. Внутрішній борг України постійно зростає, і в кризовий стан 2013–2016 років наша держава увійшла не тільки з погіршеним інвестиційним кліматом та зовнішньоторговельним дефіцитом, але й з високим тиском.

Однією зі складових інвестиційної безпеки є система інвестиційних ризиків, які, на думку науковців, належать до фінансових ризиків, через що до фінансової безпеки відносять як підсистему також інвестиційну.

До інвестиційних ризиків належать:

- ризик фінансових втрат;
- ризик упущеної можливості (неотриманий прибуток) за нездійснення будь-якого процесу (страхового, інвестиційного);
- ризик зниження доходності (виникає у зв'язку зі зменшенням виплати дивідендів та процентів по портфельних інвестиціях).

Представлені інвестиційні ризики існують на нижчих ієрархічних рівнях інвестиційної безпеки, а саме рівні домогосподарств та окремих одиниць господарювання. Їх виконання пов'язане переважно з недостатнім інвестиційним доходом, що приводить до появи фінансового потенціалу, завдяки чому формується фінансова безпека держави. Тобто збільшення реалізації цих ризиків означає, що вони переростатимуть у фінансову небезпеку держави.

Окрім представлених ризиків, не менш важливими є ті, що з'являються на макrorівні (державний рівень). Ними є загроза зменшення інвестиційного потенціалу регіону, небезпека зниження інвестиційної привабливості держави, соціальні та політичні чинники, загально-економічна стабільність, положення правового забезпечення інвестиційних проектів. Загалом зазначені показники макrorівня впливають на інвестиційну безпеку держави як частина економічної безпеки.

Через фінансові потоки відображається «фінансова складова» інвестиційної безпеки держави. Як індикатори інвестиційної складової фінансової безпеки розглядаються такі показники, як загальний обсяг фінансових інвестицій, що поступили в країну, та сума інвестиційного доходу, який отримали державні інвестори.

З іншого боку, інвестиційна безпека держави говорить про існування середовища, яке підтримує ріст інвестиційного капіталу та його ефективного використання.

Для виявлення рівня інвестиційної безпеки потрібно насамперед оцінити рівні інвестиційного ризику за допомогою визначення величини фінансових втрат від реалізації та кількісно оцінити можливість протидії інвестиційному ризику на державному рівні.

Висновки. Отже, положення інвестиційної безпеки в Україні досить нестабільне, що негативно впливає на бажання та готовність інвесторів вкладати кошти в розвиток нашої еко-

номіки, що передує погіршенню інвестиційного клімату. Сьогодні майже не існує чинників, завдяки яким відбулося би покращення інвестиційної безпеки України.

Власники українських підприємств отримують інвестиційні ресурси переважно за рахунок власних нагромаджень та джерел. Покращення відбувається з боку зростання обсягів грошових переказів з-за кордону. Проте найважливішою місією працівників економічного сектору України є подолання «девальваційних стрибків» на грошовому ринку, адже це призводить до посилення дисбалансу на інвестиційному ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні. Київ: КНТЕУ, 2004. 759 с.
2. Мошенський С.З. Теоретико-методологічні засади забезпечення інвестиційної безпеки України через механізм інституційного інвестування на ринках цінних паперів: автореф. дис. ... докт. екон. наук: спец. 21.04.01. Київ, 2009. 35 с.
3. Калашников И.Б. Обеспечение инвестиционной безопасности – важнейшая функция государства. Информационная безопасность регионов. 2015. № 4. С. 99–106.
4. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки. Київ: КНЕУ, 2005. 232 с.
5. Кулицький С.А. Проблеми розвитку української економіки у контексті загрози дестабілізації міжнародних фінансових ринків. Україна: події, факти, коментарі. 2015. № 21. С. 36–58. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr21.pdf>.
6. Сундук А.В. Банківське кредитування як чинник гарантування інвестиційної безпеки регіонів України. Економічна безпека України. 2004. № 1. С. 24–26.
7. Орлов Л.С. Государство и инвестиционная безопасность. Актуальные проблемы экономики и права. 2010. № 3. С. 5–8.
8. Бузин Р.В. Инвестиционная безопасность, ее обеспечение и государственное регулирование в национальной экономике: дисс. ... канд. экон. наук: спец. 08.00.01. Воронеж, 2009. 203 с.
9. Манасерян Т.Н. Основы экономической безопасности. Ереван: изд-во РАУ, 2009. 228 с.
10. Гордієнко В.П. Інвестиційна безпека як фактор розвитку інвестиційного потенціалу регіону. Інвестиційна практика та досвід. 2012. № 15. С. 7–9.
11. Охримович М.М. Теоретичні основи дослідження інвестиційної безпеки у системі економічної безпеки держави. Економічне майбутнє України. 2015. № 1. С. 167–174.

REFERENCES:

1. Baranovskiy O.I. (2004) Finansova bezpeka v Ukraini [Financial security in Ukraine], KNTEU, Kyiv, Ukraine.
2. Moshenskyi S.Z. (2009) "Theoretical and methodological basis of investment security of Ukraine through the mechanism of institutional investment in securities markets", Ph.D. Thesis, Finance and credit, Kyiv national economic University, Kyiv, Ukraine.
3. Kalashnykov Y.B. (2015) Obespechenye ynvestytsyonnoi bezopasnosti – vazhneishaia funktsiya hosudarstva [Ensuring investment security is the most important function of the state], Informatsyonnaia bezopasnost rehyonov, Saratov, Russia.
4. Kyrylenko V.I. (2005) Investytsiina skladova ekonomichnoi bezpeky [Investment component of economic security], KNEU, Kyiv, Ukraine.
5. Kulytskyi, S.A. (2015) "Problems of development of the Ukrainian economy in the context of the threat of destabilization of international financial markets", Ukraina: podii, fakty, komentari, [Online], no 21, available at: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr21.pdf>.
6. Sunduk A.V. (2004) Bankivske kredyuvannia yak chynnyk harantuvannia investytsiinoi bezpeky rehioniv Ukrainy [Bank lending as a factor of investment security of the regions of Ukraine], Ekonomichna bezpeka Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
7. Orlov L.S. (2010) Hosudarstvo i investytsyonnaia bezopasnost [State and investment security], Aktual'nye problemy ekonomiki i prava, Saratov, Russia.
8. Buzyn R.V. (2009) "Investment security, its provision and state regulation in the national economy", Abstract of Ph.D. dissertation, Economics and management, Voronezh state University, Voronezh, Russia.
9. Manaserian T.N. (2009) Osnovy ekonomicheskoy bezopasnosti [Fundamentals of economic security], RAU, Erevan, Armenia.
10. Hordiienko V.P. (2012) Investytsiina bezpeka yak faktor rozvytku investytsiinoho potentsialu rehionu [Investment security as a factor of development of investment potential of the region], Investytsiina praktyka ta dosvid, Dnipro, Ukraine.
11. Okhrymovych M.M. (2015) Teoretychni osnovy doslidzhennia investytsiinoi bezpeky u systemi ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Theoretical bases of research of investment security in the system of economic security of the state], Ekonomichne maibutnie Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

Kokovikhina O.O.

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Public
and corporate Finance Management,
Ukrainian State University of Railway Transport*

Zakharchuk V.Yu.

*Master's Degree,
Ukrainian State University of Railway Transport*

INVESTMENT SECURITY AS A PART OF THE STATE FINANCIAL SECURITY

In our time, the objective conditions of modern times determine the situation when the organization of the economic system of the state directly carries out the factors of its investment security. The state's investment security is kept due to the stability of the marginal rate of investment, due to which: the reproduction of fixed capital is happened, a safe level of environmental parameters is maintained, natural resources are preserved, depressive phenomena in the state are eliminated, the maximum growth of GDP at the level of socio-economic development is ensured, the competitiveness of the economy grows and strategic reserves are created.

In the literature, there are several scientific approaches to assess the level of investment security of the state, which differ according to the features of the objects of evaluation and the content of the indicators. A significant component of the investment security analysis of the state is the analysis of threats, namely, investigated as internal threats (the position of the banking system, financial markets, technological level of production of the main sectors of the economy, the degree of wear of the main production assets) and external threats, which are determined under the conditions of the external world markets and current market trends.

Due to financial flows, the "financial component" of investment security of the state is reflected. As indicators of the investment component of financial security, the following indicators are considered: the total volume of financial investments entering the country, the amount of investment income received by government investors.

The situation of investment security in Ukraine is rather unstable, which negatively affects the willingness and ability of investors to place funds in the development of our economy, preceding the deterioration of the investment climate. At present, there are almost no factors that would improve Ukraine's investment security. An important step for Ukraine should be to overcome the "devaluation peaks" in the money market, as it leads to an increasing imbalance in the investment market.